

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՀԱՐՄԱՐԵՑՈՒՄՆԵՐ

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏ 1

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԳԻՐՔ-ՏԵՏՐԻ

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՈՂԵՑՈՅՑ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՄԱՐ

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

Ուսումնական ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՀԱՐՄԱՐԵՑՈՒՄՆԵՐ

ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏ 1

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԳԻՐՔ-ՏԵՏՐԻ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ՈւսումնՁԻ ՀԱՄԱՐ

Երևան – 2023

ՀՏԴ

ԳՄԴ

Ու

Ուսումնական նյութերի հարմարեցումներ: Կերպարվեստ 1 աշխատանքային գիրք-տետրի մեթոդական ուղեցույց ուսուցչի համար, Ա. Հ. Սվաջյան, Ս. Մ. Սարգսյան, Ս. Ս. Պետրոսյան, Հ. Վ. Օհանյան, Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն - Եր.: Էդիթ Պրինտ, 2023 - 41 էջ:

Ձեռնարկը երաշխավորվել է ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարի կողմից՝ որպես ուսումնական նյութ:

Ձեռնարկը հրատարակության է երաշխավորվել Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի Հատուկ և ներառական կրթության ֆակուլտետի խորհրդի կողմից:

Մասնագիտական խմբագիր՝ մ.գ.թ., դոցենտ Ա. Հ. Սվաջյան

Գրախոսներ՝

Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ազատյան Թ. Յու.

Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Մուրադյան Ս. Վ.

Հեղինակներ՝

Սվաջյան Ա. Հ., մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Սարգսյան Ս. Մ., մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Պետրոսյան Ս. Ս.

Օհանյան Հ.Վ.

Համակարգչային ձևավորում՝ Խուդավերդյան Դ. Գ., Դավթյան Հ. Լ.

Խմբագիր՝ Սարգսյան Հ.Ա.

Սույն ձեռնարկի նպատակը հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների առաջին դասարանի «Կերպարվեստ 1» աշխատանքային գիրք-տետրի կիրառության գործընթացում ուսուցիչներին մեթոդական աջակցության տրամադրումն է:

ISBN

ՀՏԴ

ԳՄԴ

Տպաքանակը՝ 150 օրինակ

© Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն, 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հարմարեցումների դերը «Կերպարվեստ» առարկայի դասավանդման համատեքստում	4
«Կերպարվեստ» առարկայի առաջադրանքների մեթոդական մշակումներ	13
Եզրույթների բացատրական բառարան	38
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	40

ՀԱՐՄԱՐՑՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՐԸ «ԿԵՐՊԱՐՎԵՍ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

*«Կերպարվեստը միայն ուսումնական առարկա չէ, այլ զննական
ընդունակություն, որի միջոցով երեխաները գիտելիքներ են
ստանում և մեկնաբանում շրջակա աշխարհը»
Հովարդ Գարդներ*

Մասնագիտական գրականությունը փաստել է, որ կերպարվեստը մեծ նշանակություն ունի զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող երեխաների համար, ավելին, այն կարող է օգտակար միջոց հանդիսանալ ուսուցիչներին սովորողների առանձնահատկությունները այլ տեսանկյունից բացահայտելու համար (Derby, 2016; Guay, 1994; Mason et al., 2004):

Ուսուցման գործընթացում «Կերպարվեստ» առարկան կարող է նպաստել երեխաների ուսումնառության արդյունավետության բարձրացմանը տարբեր եղանակներով, օրինակ՝

- արվեստի միջոցով հաղորդակցման ավելի մեծ հնարավորություններ (Coleman et. al, 2015; Mason et al., 2004; Zederayko & Ward, 1999),
- կարդալու, գրելու, թվաբանական գործողությունների կատարման, մանր մկանների շարժունակության զարգացման հնարավորություններ,
- աչք-ձեռք կոորդինացիայի զարգացման հնարավորություն,
- ընկալման զարգացման և ներքին մոտիվացիայի բարելավում,
- հաջողության հասնելու, խնդիրներ լուծելու վստահություն և սոցիալական հմտություններ ձեռք բերելու հնարավորություններ (Erim & Caferoglu, 2017; Mason et al., 2004):

Սովորողներին կերպարվեստ ուսանելու հնարավորությունից զրկել նշանակում է զրկել նրանց ինքնազարգանալու հնարավորությունից (Zederayko & Ward, 1999): Ըստ Փոնդերի և Քիսինջերի (2009)՝ զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող սովորողների համար արվեստը բազմաթիվ դրական կողմերից զատ ինքնարտահայտվելու

հնարավորություն է տալիս և բարելավում հաղորդակցման հմտությունները: Սովորաբար երեխաները հպարտանում են իրենց աշխատանքներով, երբ դրանք ցուցադրում են այլ մարդկանց, այն դրական է անդրադառնում նրանց ինքնագնահատականի և սոցիալականացման վրա: Մասնագետները փաստում են, որ այն խթանում է այնպիսի հմտությունների գործնական կիրառմանը, ինչպիսիք են մանր մկանների շարժունակության կառավարումը, հրահանգներին հետևելը, աշխատանքն ավարտին հասցնելը: Բացի այդ, կարևորվում է սերտ կապը ակադեմիական այլ առարկաների հետ:

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք (ԿԱՊԿ) ունեցող սովորողները երբեմն լիարժեք ինքնադրսևորվելու հնարավորություն չեն ունենում ինչպես ուսուցիչների, այնպես էլ իրենց հասակակիցների շրջանում: Այս տեսանկյունից առավել արժեքավոր է դառնում առարկան, քանի որ այն ինքնաբացահայտվելու հնարավորություն է տալիս յուրաքանչյուր երեխայի: Որոշ երեխաների համար նկարչությունն իրենց ինքնության մի մասն է, և նրանք ստեղծագործում են՝ անկախ խոչընդոտող դժվարություններից: Միևնույն ժամանակ կան երեխաներ, ովքեր նմանատիպ աշխատանքներում ընդգրկվելու համար կարող են աջակցության կարիք ունենալ:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ներառական կրթության իրականացումը պարտադիր է դարձնում ուսումնական ծրագրի և դասավանդման մեթոդների համապատասխանեցումը ԿԱՊԿ ունեցող երեխաների կրթական կարիքներին՝ «Կերպարվեստ» առարկայի ուսուցիչները ևս պետք է քայլեր ձեռնարկեն ուսումնական նյութը հարմարեցնելու և դասարանում սովորող բոլոր երեխաների համար հավասար հնարավորություններ ապահովելու համար:

Սույն մեթոդական ուղեցույցը նպատակ ունի աջակցել ուսուցիչներին հարմարեցնել և փոփոխել «Կերպարվեստ» առարկայի 1-ին դասարանի ուսումնական ծրագիրն այնպես, որ դասարանում սովորող բոլոր երեխաները մասնակցություն ունենան դասապրոցեսին և կարողանան առաջընթաց գրանցել, ընդհանրացնել և ամրապնդել այլ առարկաներից ձեռք բերած գիտելիքները: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ

հանրակրթության ոլորտում ուսուցիչները հիմնականում զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող երեխաների հետ աշխատելու քիչ փորձառություն ունեն, երբեմն նրանց դժվար կամ անհնարին է թվում ուսումնական գործընթացում այս երեխաներին լիարժեք ներգրավելու հնարավորությունը: «Հարմարեցված ուսումնական նյութերի ներդրումը համընդհանուր ներառական կրթության համակարգում» փորձարարական ծրագրի շրջանակներում մեր կողմից իրականացված դիտարկումները և ուսուցիչների հետ անցկացրած հարցազրույցները փաստում են, որ դասավանդման հարմարեցումները, հարմարեցված ուսումնական նյութերը հնարավորություն են տալիս ուսումնական գործընթացը դարձնել ներառական՝ լիարժեք ընդգրկելով բոլոր սովորողներին:

Այս տեսանկյունից «Կերպարվեստ» առարկայի հարմարեցված գիրք-տետրը և դրա կիրառման մեթոդական ուղեցույցը կարող են արժեքավոր հենք դառնալ ուսուցիչների համար՝ կիրառելու ներկայացված տեխնիկաները տարբեր կարողություններ ունեցող սովորողների հետ և օգնելու համապատասխանեցնել ուսումնական նյութի բովանդակությունը դասարանում սովորող բոլոր երեխաների կրթական կարիքներին:

Հաշմանդամություն ունեցող անձինք, մասնավորապես երեխաները հաճախ մարզինալացված են եղել հասարակության մեջ և կրթության ոլորտում (Coleman, Cramer, Park, & Bell, 2015): Այս տեսանկյունից մանկավարժները ԿԱՊԿ ունեցող սովորողների սոցիալիզացիայի և ուսուցման գործընթացում իսկապես առաջամարտիկներ են, և կարևոր է, որ նրանք ունենան օժանդակող նյութեր, մեթոդական ձեռնարկներ և անհրաժեշտ մանկավարժահոգեբանական աջակցություն:

Ուսումնառության համընդհանուր դիզայն (ՈԻՀԴ)

ՈԻՀԴ-ը դասավանդման հարմարեցումների առանցքային մոտեցումներից մեկն է, որը սովորողներին ուսումնական գործընթացում

ակտիվորեն ներգրավվելու, իրենց մտքերն արտահայտելու, դրանք ներկայացնելու և սովորելու բազմաթիվ հնարավորություններ է ընձեռնում: Ինչպես նշում են հետազոտողները, ՈԻՀԴ-ի սկզբունքներին համապատասխան դասի իրականացումը նպատակ է, որը դեռ մարտահրավեր է և ամբողջությամբ պետք է իրականացվի ժամանակակից դպրոցներում (Pugach and Warger (2001): Այն ենթադրում է, որ ուսուցիչը դասի պլանը կազմելիս պետք է հաշվի առնի դասարանում սովորող բոլոր երեխաների առանձնահատկությունները և այնպիսի մեթոդներ կիրառի, որ բոլորին հասանելի լինի նոր նյութը, բոլորը մասնակցեն և ներգրավված լինեն դասագործընթացում:

ՈԻՀԴ-ի սկզբունքներին համապատասխան դասի ժամանակ ուսուցիչը նոր նյութը ներկայացնելիս կարող է օգտագործել փոքրիկ տեսանյութեր, երգեր, տարբեր պատկերների ցուցադրություն, կազմակերպել խմբային, խաղային կամ գործնական աշխատանքներ, որոնց ընթացքում ակտիվանում են սովորողների ընկալման ու մտածողության տարբեր ձևերը: Արդյունքում վերջիններս հնարավորություն են ստանում իրենց համար առավել մատչելի տարբերակով յուրացնել կամ արտահայտել գիտելիքը, ինչն իր հերթին խթանում է սովորողի ակտիվությունն ու ապահովում մասնակցությունը ուսումնական գործընթացին:

Մտածողության զարգացում

Ուսումնական ծրագրերի հարմարեցումները քննարկելիս կարևոր է անդրադառնալ նաև մտածողության տարբեր տեսակների զարգացման անհրաժեշտությանը: Սովորողների ուսումնառության գործընթացի դժվարությունների մասին խոսելիս Պուգաչը և Ուորգերը (2001) նշում են, որ այս գործընթացում ուշագրավ խոչընդոտներից մեկը այն դիրքորոշումն է, որ մտածողության ավելի բարձր տեսակներ պահանջող ծրագրերը անհասանելի են զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող սովորողների մեծ մասի համար: Վերոնշյալ հետազոտողները հավաստիացնում են, որ ԿԱՊԿ ունեցող սովորողները կարող են հասնել

շատ ավելի բարդ ուսումնական նյութերի ընկալման, քան շատ մանկավարժներ նախկինում կարծում էին՝ նրանց առաջարկելով առավել պարզեցված ուսումնական ծրագիր և ջանքերը կենտրոնացնում էին միայն հիմնական հմտությունների ձևավորման վրա (Pugach & Warger, 2001, էջ 196):

Առհասարակ մեծ թիվ են կազմում այն հետազոտողները, ովքեր կարծում են, որ զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող սովորողների համար նախատեսված ուսումնական ծրագիրը կարող է և պետք է ներառի ԿԱՊԿ ունեցող սովորողների մտածողության խթանմանն ու առավել մեծ ձեռքբերումների գրանցմանն ուղղված գործողություններ (Ponder & Kissinger, 2009; Pugach & Warger, 2001; Robinson, 2013; Rupp et al., 2017): Նման առաջընթաց գրանցելու համար հաճախ կարևոր նախապայման է հանդիսանում կոնկրետ երեխայի համար անհրաժեշտ հարմարեցումների ապահովումը:

Հանրակրթական ուսումնական ծրագրերի հարմարեցումները կարող են իրականացվել տարբեր ձևերով և մեթոդներով, որոնցից առավել արդյունավետ են համարվում, օրինակ, նմուշի կիրառումը, առաջադրանքի մոդելավորումը, պահանջվող հմտությունների ցուցադրությունը (Broderick et al., 2005; Guay, 1993a; Rupp et al., 2017):

Միջավայրի դերը սովորողների կարողությունների բացահայտման գործընթացում

Դասերի անցկացման համար նախատեսված դասասենյակի կահավորումն ու դասավորությունը կարող է իր ազդեցությունն ունենալ դասարանում ԿԱՊԿ ունեցող սովորողների՝ ներառված և հարմարավետ զգալու վրա: Վեբսլերի և Լուի-Գարեգթի կողմից իրականացված հետազոտությունը փաստել է, որ «Կերպարվեստ» առարկայի դասաժամերի համար նախատեսված սենյակում իրերի դասավորությունն ավելի շատ խոչընդոտել է սովորողների համագործակցությանը, անկախությանը, ապրումակցմանը և երկխոսությանը, քան ինքնին

սովորողների ուսումնական առաջադրանքների կատարման և հաղորդակցության դժվարությունը (Wexler and Luethi-Garrecht, 2015):

Ուսուցիչը, որպես կրթության կազմակերպման առաջնորդ և պատասխանատու, պետք է քայլեր ձեռնարկի դասարանում նպաստավոր միջավայր ստեղծելու ուղղությամբ, ինչպես նաև որոշի, թե ինչպիսի դասավորություն պետք է ունենա սենյակը, ինչ նյութեր են անհրաժեշտ, և ինչպես պետք է կազմել ուսումնական ծրագիրը (MacLean, 2008, էջ 93-94): Կարևոր է, որ դասասենյակի կահավորվածությունն ապահովի բավականաչափ տարածություն, որպեսզի բոլոր սովորողները, այդ թվում՝ անվասայլակով տեղաշարժվողները հեշտությամբ տեղաշարժվեն, նյութերը պետք է հասանելի լինեն, իսկ գնական պարագաները, տեղեկատվական պաստառները՝ լիովին տեսանելի (Broderick et al. 2005, էջ 198): Կարևոր է նաև, որ սովորողները հնարավորություն ունենան ընտրել, թե ինչպիսի միջավայրում են նախընտրում աշխատել:

Բարենպաստ ֆիզիկական միջավայրից զատ, կարևոր է ուսուցչի ընկալումն ու վերաբերմունքը ԿԱՊԿ ունեցող սովորողների հանդեպ: Քանի որ սովորողների, հատկապես կրտսեր դպրոցականների վրա անուղղակիորեն անդրադառնում են ուսուցչի վարքագիծն ու վերաբերմունքը, կարևոր է ուսուցչի դրական վերաբերմունքը ԿԱՊԿ ունեցող երեխաների հանդեպ, ինչի արդյունքում համադասարանցիների կողմից ևս տվյալ երեխայի հանդեպ դրսևորվում է դրական վերաբերմունք (Broderick et al., 2005, էջ 198):

Ազատությունն ու ընտրության հնարավորությունը անձի ստեղծագործականության համատեքստում

Սովորաբար ազատությունն ու ստեղծագործականությունը դիտարկվում են որպես ի վերուստ տրված շնորհ: Սակայն զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող սովորողներից շատերը, օգնականների և աջակցող սարքերի օժանդակությունից օգտվելով հանդերձ, դժվարանում են ներառվել ստեղծագործական

աշխատանքներում (Taylor, 2005; Zederayko & Ward 1999): Այս տեսանկյունից կարևոր է, որ աջակցող անձը սովորողներին վստահություն ներշնչի ազատ և անկախ մտածելու և գործելու համար, քանզի ստեղծագործական գործընթացի արժեքավոր կողմը սովորելն է՝ երբեմն սխալվելով կամ «երջանիկ պատահականությամբ» ճիշտ անելով (Taylor, 2005, էջ 330):

«Կերպարվեստի» դասաժամերի համար նախատեսված դասասենյակը հարմար վայր է ազատ գործելու համար, քանի որ ստեղծագործելու բազմաթիվ եղանակներ կան, և կարևոր է, որ այստեղ երեխաները ճնշված չլինեն և չմտածեն սխալվելու կամ չհաջողելու մասին: Ուսուցիչը կարևոր դեր ունի սովորողների՝ անկախ և ազատ զգալու տեսանկյունից (Ruppar et al. 2007): Հնուտ ուսուցիչները կարողանում են վստահություն ներշնչել սովորողներին՝ հիմնվելով նրանց ուժեղ կողմերի վրա (Ruppar et al., 2007, էջ128): Կերպարվեստի հարմարեցումների ենթատեքստում սովորողի ազատությունն ու անկախությունը միշտ դիտվել է որպես կարևոր գործոն: Լամորի և Նելսոնի հետազոտության համաձայն՝ «Մտավոր զարգացման խնդիրներ ունեցող անձինք ավելի շատ են նկարել այն դեպքերում, երբ նրանց տրվել են տարբերակներ և ընտրության հնարավորություն» (LaMore and Nelson, 1993, էջ 400): Պարզվում է, որ սովորողներն ավելի ազատ են աշխատում թվային կերպարվեստի դեպքում (Darewych et al. 2015): Դասերի ընթացքում զգայական էկրանով սարքերի մուլտիմեդիա դիզայնի և թվային կտավի հասանելիության շնորհիվ մասնակիցները կարողանում են ինքնուրույն ընտրել կերպարվեստի՝ իրենց նախընտրած գործիքները, պատկերները, միախառնել նախընտրած գույները և համացանցից փոխանցել թվային կոլաժի վրա: Կերպարվեստի՝ ավանդական մեթոդով աշխատանքներ ստեղծելիս մասնակիցներին հաճախ օգնություն է հարկավոր գույները խառնելիս և այնպիսի գործիքներով աշխատելիս, ինչպիսիք են մկրատը կամ սրիչը (Darewych et al., 2015, էջ 98):

Ուսուցչի կողմից սահմանված տարբերակների շրջանակներում ընտրություն կատարելը կարող է բարելավել սովորողների կատարողականությունը: Բացի այդ, ընտրություն կատարելը

զարգացման ցուցանիշ է, և հարկավոր է այն խրախուսել (LaMore and Nelson, 1993, էջ 400): Սա մեկն է այն մեթոդներից, որոնք թույլ են տալիս երեխային ազատ ինքնարտահայտվել:

Դասավանդման հարմարեցված մեթոդներ

Միջավայրից և օժանդակ տեխնոլոգիաների կիրառումից բացի, կարևոր է դասավանդման մեթոդները հարմարեցնել սովորողի կրթական կարիքներին՝ ուսուցումը դյուրին դարձնելու նպատակով: Փոնդերի և Քիսինգերի նախաձեռնած փորձնական նախագծում (2009 թ.) հետազոտողները պարզել էին, որ անհրաժեշտ է առաջադրանքը շատ հստակ կազմել, հաճախ կրկնել հրահանգները և քայլ առ քայլ ուղղորդել սովորողներին: Հարմարեցումների նման օրինակներ կարող էք տեսնել նաև «Կերպարվեստ 1» գիրք-տետրում, որտեղ հստակեցվել և առանձնացվել են հրահանգները, կիրառվել առաջադրանքների կատարման քայլ առ քայլ սկզբունքը, կրկնություններ, օրինակներ, ուղղորդումներ և խորհրդանշաններ:

Առհասարակ, հնարավոր է, որ կրկնությունը նվազեցնի ստեղծագործելու հավանականությունը, բայց ԿԱՊԿ ունեցող սովորողներն այդպիսով կարող են ձեռք բերել անհրաժեշտ գիտելիքներ և հմտություններ (Ponder & Kissinger, 2009): Առաջադրանքների վերլուծությունը ևս օգտակար ռազմավարություն է, որն օգտագործվում է ցանկալի հմտությունները փոքր հաջորդական քայլերի վերաձելու համար: Մեկ այլ մոտեցման համաձայն՝ անհրաժեշտ է կենտրոնանալ ոչ թե գործողությունների, այլ անհրաժեշտ հմտությունների վրա, ինչպիսիք են մատիտը բռնելը և օգտագործելը (Zederayko and Ward 1999):

Ամփոփելով նշենք՝ «Կերպարվեստ» առարկայի դասաժամին տարբեր նյութերի կիրառումը նպաստում է երեխաների զարգացմանը և արվեստի հանդեպ հետաքրքրության խթանմանը: Առարկայի ժամերին տարբեր մեթոդների և տեխնիկաների կիրառումը նպաստում է ոչ միայն երեխաների ինքնաճանաչման և ընկալման բարելավմանը, այլ նաև

ուսուցչի վերաբերմունքի փոփոխությանը երեխայի ընդունակությունների վերաբերյալ, ինչն իր հերթին նպաստում է ավելի մեծ ակնկալիքների և դրանց իրականացման ձգտման (Broderick et al., 2005; Guay, 1993; Mason et al., 2004; Ponder & Kissinger, 2009; Wexler & Luethi-Garrecht, 2015): Ուսուցիչները փաստում են, որ այն սովորողները, ովքեր հաջողում են կերպարվեստում, բարձր առաջադիմություն են ցուցաբերում նաև այլ առարկաներում: Ինչպես նշում են գիտնականները, պետք է մեկընդմիջտ ընդունել, որ բոլոր սովորողներն ընդունակ են յուրացնելու ուսումնական ծրագրերը, պարզապես պետք է մշակել անհրաժեշտ առաջադրանքների փաթեթ այդ ծրագրերը նրանց համար դյուրըմբռնելի դարձնելու համար (Broderick et al. (2005):

«ԿԵՐԱՐՎԵՍՏ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԻ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄՆԵՐ

«Կերպարվեստ 1» աշխատանքային գիրք-տետրն ամբողջական ներառական դասընթաց է, որն ընդգրկում է կերպարվեստ առարկայի բովանդակության նախնական հիմնական հասկացությունները՝ աշխատանքային նյութեր, գծեր և հարթություններ, պատկերներ և ծավալներ, գույներ և երանգներ, մարմիններ և ծավալներ, ծավալներ և կերպարներ: Նշված հասկացություններն ուսումնասիրվում են մյուս առարկաների հետ փոխազդեցության և միջառարկայական կապերի համատեքստում:

Աշխատանքային գիրք-տետրի բովանդակության համակարգող մեթոդ է հանդիսանում գեղարվեստական գործունեության երեք հիմնական ձևերի տարանջատումը տարածական ընկալման տեսանկյունից՝ կառուցողական, պատկերագրական և դեկորատիվ:

Արվեստի կապը մարդու կյանքի հետ, արվեստի դերը առօրյա կենցաղում և հասարակության կյանքում, նրա նշանակությունը յուրաքանչյուր երեխայի զարգացման գործում աշխատանքային գիրք-տետրի հիմնական իմաստային առանցքն են:

Կերպարվեստի դասավանդման հիմնական նպատակներից է երեխայի մոտ արտաքին աշխարհի նկատմամբ հետաքրքրության, ինքնաճանաչողության, ինքնաքննության, ինքնարտահայտման, իր ներքին ապրումների գիտակցման զարգացումը, ինչը ապրումակցման ընդունակության զարգացման նախապայման է:

Սովորողների գեղարվեստական գործունեությունը կերպարվեստի դասընթացում տարբեր կերպ է արտահայտվում՝ հարթ և ծավալային պատկերում (բնօրինակից, հիշողությամբ, երևակայությամբ), պատկերի կառուցման և զարդարարական աշխատանք, իրականության երևույթների և արվեստի ստեղծագործությունների ընկալում, ընկերների աշխատանքների, խմբային և անհատական ստեղծագործության արդյունքներին քննական մոտեցում, ուսումնասիրվող թեմաների

վերաբերյալ օժանդակ-նկարագրական նյութերի ընտրություն, երաժշտական և գրական ստեղծագործությունների ունկնդրում:

Գեղարվեստական ժառանգության համակարգված յուրացումը նպաստում է արվեստի ընկալմանը՝ որպես մարդկության հոգևոր տարեգրքի, որը հանգեցնում է մարդու կողմից բնության, հասարակության, ճշմարտության որոնման նկատմամբ վերաբերմունքի ճանաչողությանն զիտակցման:

«Կերպարվեստ 1» աշխատանքային գիրք-տետրի ծրագրային բովանդակության թեմատիկ ամբողջականությունը և հաջորդակա-նությունը ենթադրում են կերպարվեստի հետ ամուր հուզական կապի ստեղծում ուսուցման յուրաքանչյուր փուլում՝ բացառելով մեխանիկական կրկնությունները և ապահովելով երեխայի աստիճանական գեղարվեստական աճը:

Աշխատանքային գիրք-տետրի բովանդակությունը համապատաս-խանում է հետևյալ նպատակներին.

- Հուզագգայական ոլորտի, ստեղծագործական ներուժի, զուգորդական, կերպարային մտածողության, երևակայության և ընկալունակության, զգացողությունների, ձեռքի մանր շարժունակության, տարածական երևակայության, տեխնիկական և տրամաբանական մտածողության, աչքաչափի զարգացում:
- Տեխնոլոգիական նախնական իմացությունների, աշխատանքային ունակությունների ու հմտությունների, գործնական փորձի, գործունեության պլանավորման և կազմակերպման միջոցների ձևավորում:
- Ճանաչողական համընդհանուր ուսումնական գործառնությունների՝ դիտարկում - համեմատում - վերլուծություն - դասակարգում-ընդհանրացում, նախնական ընկալումների ձևավորում:
- Շրջապատող աշխարհը վերափոխելու՝ մարդու աշխատանքային գործունեության դերի և ձեռակերտ աշխարհի առարկաների ստեղծման կանոնների, ժողովրդական ավանդույթների, մասնագիտու-թյունների մասին պատկերացումների ձևավորում:

- Գեղարվեստական իմացությունների և աշխատանքային գործունեության դերի մասին գիտելիքների յուրացում:
- Աշխատասիրության, աշխատանքի արդյունքի նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքի, տեղեկատվական և հաղորդակցական գործունեության նկատմամբ հետաքրքրության դաստիարակում:

Կերպարվեստ 1-ին դասարանի աշխատանքային գիրք-տետրը հնարավորություն է ընձեռում լուծել **սոցիալական, ակադեմիական և անձնային** հետևյալ խնդիրները.

- Ձևավորել նախնական պատկերացումներ կերպարվեստի՝ մարդու կյանքում ունեցած դերի և նրա հոգևոր-բարոյական զարգացման մասին:
- Ձևավորել ճանաչողական հետաքրքրություն և դրական վերաբերմունք կերպարվեստի նկատմամբ:
- Ուսուցանել կերպարվեստի տարրական արտահայտչաձևերի տեսական և գործնական հիմունքները:
- Ձևավորել գեղագիտական վերաբերմունք շրջապատող իրականության նկատմամբ. գեղեցկության՝ որպես արժեքի ընկալում, գեղարվեստական գործունեության և արվեստի հետ հաղորդակցության պահանջմունք:
- Ձևավորել կերպարվեստի ստեղծագործությունների ընկալման, վերլուծության և գնահատման գործնական ունակություններ և հմտություններ՝ կերպարվեստի լեզուն հասկանալու, կերպարվեստային ստեղծագործությունների արտահայտչականության միջոցները վերլուծելու ունակություն:
- Զարգացնել իրենց աշխատանքներում շրջապատող իրականության նկատմամբ սեփական վերաբերմունքն արտահայտելու ունակություն:
- Ուսումնասիրել գեղարվեստական արտահայտչականության միջոցները՝ գիծ, բիծ, գույն, գունահամակարգ, մակատեսք, երանգ, հորինվածք, ռիթմ, ծավալ, ներդաշնակություն և այլն:
- Զարգացնել ստեղծագործական երևակայությունը, գեղարվեստական մտածողությունը, տեսողական հիշողությունը, տարածական պատկերացումները, կերպարվեստային ընդունակությունները:

- Զարգացնել անձի հուզական-գեղագիտական և բարոյագիտական ոլորտը:

Աշխատանքային գիրք-տետրը կառուցված է շրջապատող իրականության անմիջական ընկալումների, այդ ընկալումները գուգորդելու, վերլուծելու, ընդհանրացնելու և գեղարվեստական լեզվով արտահայտելու սկզբունքով: Բովանդակությունը միտված է գեղարվեստական կրթության նախնական գիտելիքների հաղորդմանը, գեղարվեստական արտահայտման տարրական հմտությունների ձևավորմանը, գեղարվեստական-տեխնոլոգիական գործունեության միջոցների յուրացմանը, երեխայի ստեղծագործական ունակությունների բացահայտմանն ու զարգացմանը:

Սովորողների գեղարվեստաստեղծագործական գործունեությունն իրականացվում է՝ հաշվի առնելով նրանց տարիքային և անհատական առանձնահատկությունները: Գիրք-տետրը կօգնի ընկալել և ճանաչել շրջապատող աշխարհը, համեմատության միջոցով բացահայտել առանձին առարկաների բնութագրիչները, վերլուծել համեմատության արդյունքները և արտահայտել կերպարվեստի լեզվով: Երեխաները սովորում են աշխատել պարզագույն նշանային, գրաֆիկական մոդելներով գեղարվեստական պատկերի բնութագրական առանձնահատկությունների արտահայտման համար, լուծել ստեղծագործական խնդիրներ գուգորդումների և համադրումների, ստեղծագործականության մակարդակում, սեփական մտահղացմամբ կամ երևակայությամբ՝ դրսևորելով առանձնահատուկ մոտեցում: Հաշվի են առնված աշխատանքի անհատական և խմբային ձևերը: Անհատական աշխատանքում սովորողները յուրացնում են աշխատանքի նոր տեխնիկաներ, ձեռք են բերում կերպարվեստային տարրական գիտելիքներ: Խմբային աշխատանք ստեղծելիս զարգացման հնարավորությունները համատեղ ստեղծագործության մեջ ապահովում են ամբողջի մեջ մասերը տեսնելու, դրանք կողմնակի հայացքով ուսումնասիրելու ունակություն:

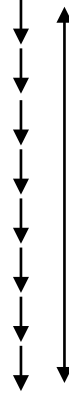
Կարելի է օգտագործել խմբային աշխատանքի տարբեր ձևեր՝ զույգերով կամ խմբերով: Այդպես երեխաները սովորում են ծրագրել և համակարգել

իրենց գործունեությունը, համաձայնության հասնել առաջադրանքի կատարման բովանդակության և ընթացքի հարցում, աշխատել կամ սովորել ոչ այնքան մրցակցային, որքան համագործակցային մթնոլորտում: Ընդհանուր առմամբ, աշխատանքային գիրք-տետրում առաջարկվում է այնպիսի մոտեցում ուսումնական գործընթացին, որը ենթադրում է ուսուցչի գործունեության բազմազանություն, ուսումնական գործընթացին ստեղծագործաբար մոտենալու ինքնուրույնություն, ուսուցչի կողմից երեխաների անհատականության դրսևորման խրախուսում:

Աշխատանքային գիրք-տետրի կարևորագույն առանձնահատկություն է արտ-թերապիայի տարրերի կիրառումը, որը պայմանավորված է նրանով, որ առանձնահատուկ ուշադրություն է հատկացվում երեխայի կողմից սեփական աշխատանքային գործունեությունը հուզականորեն վերապրելու, սեփական ապրումներն ու հույզերը կերպարվեստի միջոցներով արտահայտելու ընդունակությանը: Արտ-թերապիան ընկալվում է որպես բացասական հոգեբանական վիճակներն արվեստի միջոցով կանխարգելելու լայն հնարավորություն: Այն զարգացնում է երեխայի հուզազգայական աշխարհը, երևակայությունը և ուղղված է նրա կողմից պատկերման տարբեր միջոցների՝ հնարավորինս մատչելի յուրացմանը, ինչը նպաստում է նրա հուզական տարբեր վիճակների կարգավորմանը: Այդ նպատակով գիրք-տետրում կիրառվել են գործունեության հետևյալ ձևերը՝ նկարների դիտում, պատկերում, դաջում, ձևավորում, կառուցում, գուգորդում, աշխատանք բնական նյութերով և այլն:

Գործունեության նշված ձևերի հաջորդականությունը և փոխադարձ կապն ապահովելու համար կարևորվում են հետևյալ գործառույթները, որոնք հաշվի են առնվել գիրք-տետրը կազմելիս.

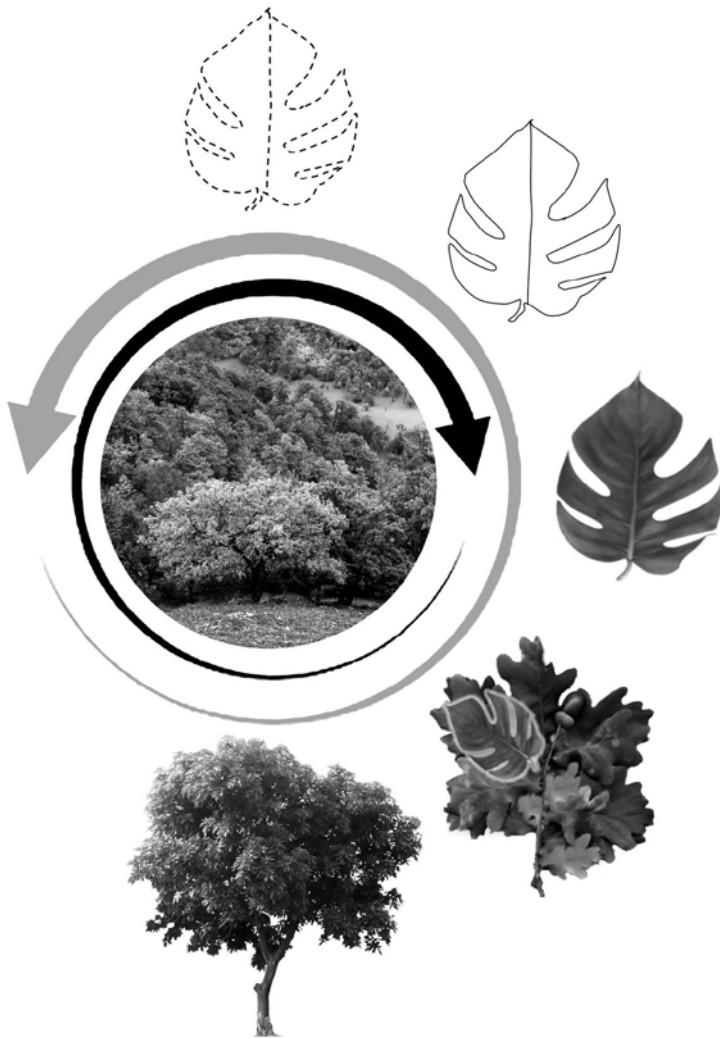
- Ճանաչողական
- Որոնողական
- Համեմատական
- Համադրական
- Զուգորդական
- Վերլուծական
- Վերարտադրողական
- Կառուցողական
- Ստեղծագործական

Գիրք-տետրում առանձնացված են ուսուցման բովանդակության կենտրոնաձիգ սկզբունքի իրականացմանը նպաստող կառուցվածքային գծեր, ինչը հնարավորություն է տալիս աստիճանաբար ընդլայնել և բարդացնել այն՝ հաշվի առնելով ոչ միայն տարիքային և հոգեբանական փուլը, այլև յուրաքանչյուր երեխայի անհատական առանձնահատկությունը: Ընդ որում, կապ է ստեղծվում գեղարվեստական ստեղծագործական գործունեության և շրջապատող իրականության միջև:

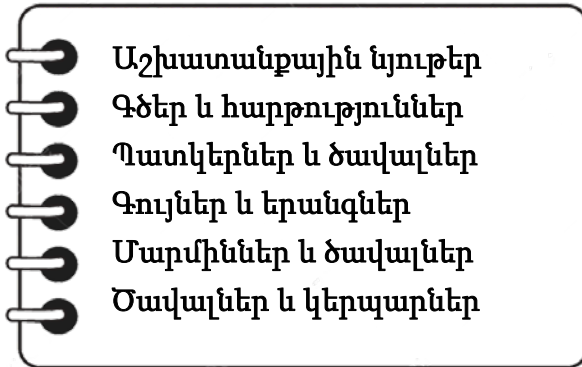
Կերպարվեստի լեզվի հիմունքներն իրացվում են սովորողների կերպարվեստային գործունեության ընթացքում. երեխաները սովորում են գիտակցաբար և ստեղծագործաբար օգտագործել գեղարվեստական լեզվի հիմունքների իմացությունը՝ հասնելով իրենց աշխատանքների արտահայտչականության և կերպարայնության:

Ուսուցման պարզից բարդ և ընդհանուրից մասնավոր սկզբունքը կիրառելով՝ ապահովվում է շրջապատող աշխարհի ընկալման և կերպարվեստի լեզվով վերարտադրման շարունակական շղթան. տերև-ձյուղ-ծառ-անտառ-տերև (նկար 1):

Աշխատանքային գիրք-տետրը բաղկացած է 6 հիմնական բաժիններից, որոնք ապահովում են որոշակի գիտելիքների, ունակությունների ու հմտությունների պարտադիր պահանջներ, ինչպես նաև հավելվածից և ուսուցչի գրառումների համար նախատեսված բաժնից: Վերջինս ենթադրում է ուսումնական տարին ամփոփող եզրակացության հակիրճ նկարագրություն:

Հիմնական բաժիններն են.

Յուրաքանչյուր բաժին ամփոփվում է որոշակի վարժություններով, որոնք պարունակում են նախորդ թեմայի հիմնական գաղափարը և հաջորդ թեմայի նախնական բովանդակությունը:

Առաջադրանքները, որոնք կազմված են երեխայի հնարավորությունների սահմաններում, ընդհանուր առմամբ օգնում են սովորողների մոտ զարգացնել տարբեր հմտություններ: Դրանք համապատասխանեցված են երեխայի ընդունակություններին ու հնարավորություններին, հետևաբար միևնույն առաջադրանքի կամ թեմայի շրջանակներում կարելի է կիրառել բարդության տարբեր աստիճանի առաջադրանքներ: Մասնավորապես, թեմատիկ առաջադրանքներ հանձնարարելիս կարևոր է, որ դրանք սովորողին ակտիվ մասնակցելու, հետազոտելու, բացահայտելու, գիտափորձեր անելու հնարավորություն ընձեռեն:

Տարբեր առաջադրանքների համար սահմանված վերջնարդյունքներին հասնելու նպատակով անհրաժեշտ է ստեղծել համապատասխան մանկավարժական իրավիճակներ, որոնց մեջ հայտնվող սովորողները հնարավորություն կունենան դրսևորելու, ինչպես նաև զարգացնելու որոշակի կարողություններ՝ վերլուծել, պլանավորել, ինքնարտահայտվել, գնահատել, համադրել և այլն, և որակներ՝ նպատակասլացություն, համբերատարություն, հանդուրժողականություն և այլն:

Անհրաժեշտ է դասընթացի մեջ ներառել ոչ միայն առաջարկվող, այլև նույն թեման ուսումնասիրող տարաբնույթ առաջադրանքներ, տարբեր

ձևաչափեր, անհատական, գույգերով, խմբերով աշխատելու հնարավորություններ:

Կարևոր է սովորողներին բացատրել առաջադրանքների նպատակն ու այն հմտությունների իրական նշանակությունը, որոնք զարգացնում են այդ առաջադրանքները: Ուսումնական շահագրգռությունը խթանելու նպատակով կարևոր է, որ առաջադրանքները կապված լինեն սովորողների հետաքրքրությունների ու նախասիրությունների հետ: Այդ մոտիվացիան ապահովելու համար կարելի է աշակերտներին ընտրելու հնարավորություն տալ:

Հարկ է նշել, որ չպետք է սահմանափակվել վերջնարդյունքների ձեռքբերմամբ: Անհրաժեշտ է դրանք ուղղել որոշակի կարողությունների և ունակությունների, մասնավորապես՝ գիտելիքների, հմտությունների ձևավորմանը:

Աշխատանքային գիրք-տետրի կարևոր բաղկացուցիչ է միջառարկայական կապերի իրացումը:

Առաջադրանք 1

Ծանոթացի՛ր կերպարվեստի գործիքներին, նյութերին և անվանի՛ր:

Աշակերտը նախ պատկերներով, ապա անմիջականորեն ծանոթանում է կերպարվեստի այն նյութերին և գործիքներին, որոնց հետ պետք է առնչություն ունենա ուսումնական տարվա ողջ ընթացքում: Նա կարող է շոշափել նյութերը, փորձարկել, ուսումնասիրել զգայական մակարդակում և յուրաքանչյուր անգամ պատկերը դիտելիս, շոշափելիս և փորձարկելիս անվանի տվյալ նյութը, գործիքը:

Առաջադրանք 2

Կետագծերի օգնությամբ գծի՛ր տարբեր ուղղությամբ գծեր:

Սովորողը, կետագծերը միացնելով, ստանում է գիծ, այնուհետև ձեռքը վարժվում է տարբեր ուղղությամբ գծելուն և գծերը համադրելուն: Նա գործնականում հասկանում է, որ տարբեր ուղղություններ ունեցող գծերը որոշակի հերթականությամբ իրար կողքի դնելով՝ ստանում է որոշակի պատկեր, այնուհետև նախագծում է պատկերը և գունավորում:

Կետագծերը միացնելու հերթականությունը կարելի է թողնել աշակերտի ընտրությանը, ընդ որում պարտադիր չէ, որպեսզի բոլոր կետագծերը միացնի: Անհրաժեշտ է աշխատանքի ընթացքում երեխայի մոտ խրախուսել ազատ ստեղծագործականությունը՝ ապահովելով վերջնադրյունքը՝ գծիկների միջոցով ստանալ գիծ: Առաջադրանքը կարելի է կատարել գունավոր մատիտներով, հնարավորինս խրախուսելով երեխայի ազատ ընտրությունը:

Առաջադրանք 3

Տարբեր ուղղությամբ գծերով ավելացրո՛ւ արև, ծառ, ծաղիկ, սար և ավատի՛ր բնանկարը:

Սկզբում առաջարկվում է կետագծերը միացնելով կառուցել տնակը, ապա՝ հանձնարարվում նկարել պատկերման իմաստով ավելի պարզ և հեշտ առաջադրանք. գծերի միջոցով ստանալ արև, սարեր, ծառ և այլն: Արդյունքում սովորողն ակամա մոտենում է բնապատկերի կառուցմանը: Թղթի հարթության վրա հորինվածքը կազմակերպելուց հետո նա գունավոր մատիտներով ավարտում է բնանկարը:

Եթե սովորողը դժվարանում է կատարել բանավոր հրահանգը, ուսուցիչը կարող է գծերի օգնությամբ ուրվագծել առաջարկված պատկերները և առաջարկել երեխային արտանկարել կամ, գործողությունների նույն հաջորդականությամբ գծերը միացնելով, ստանալ անհրաժեշտ պատկերը: Գծելու ընթացքում ուսուցիչը կարող է անվանել գծերի ուղղությունները՝ կիրառելով տարածական ընկալմանը վերաբերող հասկացություններ՝ տակ, վրա, վերև, ներքև և այլն: Պատկերի ստացման ժամանակ սովորողին կարելի է հուշումներ անել՝ նշելով գծերի ձևերը՝ ուղիղ, կոր, զիգագաձև գծեր և այլն՝ դրանով իսկ նպաստելով նաև նրանց խոսքի զարգացմանը:

Առաջադրանք 4

Միացրու՝ կետերը և ստացի՛ր վերևում տրված պատկերները:

Սովորողը, կետերը միացնելով, ստանում է տրված երկրաչափական պատկերը, ինչը մի կողմից ամրացնում է նախորդ դասի ընթացքում ձեռք բերած հմտությունները, ամրապնդում տվյալ երկրաչափական պատկերի գաղափարը. երեք գծերով կառուցվում է եռանկյուն, չորս գծերով՝ քառանկյուն(տվյալ դեպքում՝ ուղղանկյուն և քառակուսի), ինչպես նաև շրջանաձև դասավորված կետերի բազմությունը միացնելով՝ շրջան: Մեծ և փոքր շրջանների միջոցով հաղորդվում է նաև մեծի ու փոքրի գաղափարը:

Առաջադրանքի կատարման ընթացքում կարելի է սովորողին առաջարկել անվանել գույները: Խոսքի բացակայության դեպքում սովորողը կարող է ընտրել գույնը համադրման միջոցով:

Առաջադրանք 5

Գունավոր եռանկյան մեջ գտնվող պատկերներից ստացի՛ր քառակուսի:

Փակցրու՝ պատկերները համապատասխան տեղում (հավելված1):

Աշակերտը սովորում է գուգորդել պատկերները գույնով և ձևով, գտնել նրանց մեծացված համարժեքները, անվանում է պատկերները, կարողանում տարրորոշել և գտնել այդ պատկերն այլ միջավայրում: Ընդհանուր առմամբ, առաջադրանքը որոշակի պատկերացում է տալիս տարբեր պատկերների մակերեսների հավասարության մասին: Աշակերտը հավելվածից բերում է համապատասխան պատկերները և ստանում քառակուսի:

Եթե երեխան դժվարանում է կողմնորոշվել, թե որ պատկերը քառակուսու որ հատվածում պետք է փակցնի, կարելի է նախապես առաջարկել երեխային՝ օգտվելով նմուշից գունավորել քառակուսին, որից հետո՝ համապատասխան գույնի վրա փակցնել հավելվածից բերված գունավոր հատվածը:

Առաջադրանք 6

«Տխուր» եռանկյան մեջ գտնվող պատկերներից ստացի՛ր

«ուրախ» դիմակ: Փակցրո՛ւ պատկերները համապատասխան տեղում (հավելված 2):

Այս առաջադրանքը ևս նախորդի նման ամրապնդում է զուգորդական մտածողությունը, սակայն ավելի ստեղծագործական և ավելի ուրախ տրամադրություն է հաղորդում, որպեսզի երեխան ավելի հաճույքով կատարի առաջադրանքը: Այդպես հաղորդվում է նաև այն գաղափարը, որ յուրաքանչյուր պատկերի մեջ թաքնված է որոշակի կերպար:

Այստեղ նույնպես, եթե երեխան դժվարանում է կողմնորոշվել, թե ո՛ր պատկերը ուրախ դիմակի ո՛ր հատվածում պետք է փակցնի, կարելի է նախապես առաջարկել՝ օգտվելով նմուշից գունավորել դիմակը, որից հետո համապատասխան գույնի վրա փակցնել հավելվածից բերված գունավոր հատվածը:

Առաջադրանք 7

Դատարկ հատվածում նկարի՛ր համապատասխան երկրաչափական

պատկերով առարկա: Կարող ես ստեղծագործել ևս ավելացնել դետալներ:

Առաջադրանքը միտված է գործնականում ընկալելի դարձնել ծավալային մարմինների հարթապատկերային համարժեքը, տվյալ մարմինը համադրել համապատասխան պատկերի հետ և նկարել իր մտապատկերում ստեղծված առարկան: Արդյունքում սովորողը ոչ միայն երկրաչափական պատկերն ու մարմինն է զուգորդում միմյանց, այլև կարողանում է շրջապատող առարկաների կառուցվածքային հիմքում նկատել համապատասխան երկրաչափական մարմին կամ պատկեր:

Եթե սովորողը դժվարանում է ինքնուրույն որոշել, թե ինչ պատկեր նկարի, մանկավարժը կարող է հուշել, թե շրջապատող առարկաներից որն ունի նշված ձևը, կամ կարող է երեխային առաջարկել տրված երկրաչափական պատկերին համապատասխան մի շարք պատկերներ, որոնք անվանելուց հետո երեխան կարող է որոշել, թե որն է պատկերում:

Առաջադրանք 8

Ճանաչի՛ր և անվանի՛ր գույները:

Սովորողի գունային ճանաչողությունն ամբողջանում և հստակեցվում է, աշակերտը սովորում է տարբերակել գույները, ճանաչել դրանք իրենց անուններով, ծանոթանում է «հիմնական» և «բաղադրյալ գույներ» հասկացություններին, հասկանում, որ բնության մեջ կա երեք հիմնական գույն՝ կարմիր, կապույտ, դեղին, իսկ մնացած բոլոր գույներն ու երանգները ստացվում են այս երեք գույների միախառնումից: Կարելի է աշակերտին առաջարկել տեղում՝ աշխատանքային տետրի մեջ կամ սովորական թղթի վրա հերթով միախառնել հիմնական գույները և ստանալ բաղադրյալ գույներ:

Այն սովորողները, որոնք կոժվարանան անվանել գույները, կարող են տրված գունավոր քարտերից առանձնացնել և ցույց տալ նշված գույնին համապատասխանող քարտը: Գունաճանաչողության ամրապնդման նպատակով կարելի է նաև սովորողին հարցնել, թե տվյալ գույնի ինչ առարկաներ գիտի:

Առաջադրանք 9

Եզրագծի՛ր երեք տարբեր երկրաչափական պատկերներ, անվանի՛ր և յուրաքանչյուր պատկերը ներկի՛ր մեկ հիմնական գույնով: Ներքևի հատվածում նկարի՛ր նույն երկրաչափական պատկերից:

Առաջադրանքը ներառում է կետագծերով պատկեր ստանալու, երկրաչափական պատկերների ճանաչողությունն ամփոփելու, այդ պատկերների միջոցով հիմնական գույների մասին պատկերացումներն ամբողջացնելու ողջ գործընթացը: Աշակերտը սովորում է տարբերել երկրաչափական պատկերները ոչ միայն ձևով, այլև գույնով և ամրապնդում հիմնական գույների իր ճանաչողությունը:

Առաջադրանք 10

**Միախառնի՛ր երկու հիմնական գույները և ստացի՛ր բաղադրյալ գույներ:
Անվանի՛ր ի՞նչ գույներ ես ստացել:**

Այս առաջադրանքը բխում է նախորդից: Սովորողը նախ գունավորում է յուրաքանչյուր երկրաչափական պատկեր իր նախընտրած հիմնական գույնով, ապա նույն գույնով գունավորում աջ կողմի համապատասխան պատկերը: Սովորողն իր ընտրած հիմնական գույնով ներկված երկրաչափական պատկերները համադրելու, մեկը մյուսի վրա նկարելու և գույնով աշխատելու արդյունքում բացահայտում է բաղադրյալ նոր գույնը, անվանում և բացատրում, թե ի՞նչ սկզբունքով ստացվեց նոր գույնը:

Առաջադրանքն առավել արդյունավետ կատարելու համար անհրաժեշտ է հանձնարարել նախ համապատասխան գույնով եզրագծել երկրաչափական պատկերները, ապա՝ ներկել նույն գույնով:

Առաջադրանք 11

Երեք հիմնական գույներով ներկի՛ր պատկերները: Անվանի՛ր ստացված գույնը: Գտի՛ր 1, 2, 3, 4 դաշտերի գույները և փակցրու՛ համապատասխան վանդակում (հավելված 3):

Առաջադրանքն ամփոփում է գունագիտության, այս դեպքում՝ հիմնական և բաղադրյալ գույների մասին սովորողի ձեռք բերած գիտելիքները: Առաջադրանքում համադրված են երկրաչափական պատկերները երեք հիմնական գույներով, որոնք աշակերտը պետք է եզրագծի և գունավորի առաջարկվող հիմնական գույնով: Մարմինների համադրված մասերում ստացվում է համապատասխան բաղադրյալ գույնը: Գույնի պատուհանը ցուցում է, որպեսզի աշակերտը հավելվածից բերի համապատասխան գույնը և փակցնի նշված վանդակում: Մինչև այս առաջադրանքի կատարումը ուսուցիչը կարող է իր մոտ ունենալ երեք հիմնական գույնի ապակիներ, ցանկալի է՝ տարբեր երկրաչափական պատկերներով, և պատուհանին կամ սպիտակ թղթի վրա համադրելով ստանա բաղադրյալ գույները: Այս մեթոդն ավելի ակնառու և համոզիչ ցույց կտա բաղադրյալ գույների առաջացումը:

Առաջադրանք 12

Ուսումնասիրի՛ր շրջապատող միջավայրի առարկաները, անվանի՛ր, թե որոնք են հիմնական, որոնք՝ բաղադրյալ գույնի:

Առաջադրանքը ներառում է շրջապատող իրականության առարկաներ, որոնց գույները պետք է անվանի սովորողը: Այս դեպքում առավել ակտիվ է ճանաչողական գործառույթը, ինչի միջոցով զարգանում է նաև գուգորդական մտածողությունը և պրպտելու, հետագոտելու ցանկությունը: Բացի գույների անվանումից, կարելի է առաջարկել, որպեսզի սովորողն ինչպես առաջարկվող, այնպես էլ իր միջավայրում գտնվող առարկաներն անվանի և համեմատի որևէ երկրաչափական պատկերի հետ, օրինակ, նարնջագույն եռանկյունի՝ գազար, մանուշակագույն ուղղանկյուն՝ բաժակ և այլն:

Առաջադրանք 13

Մատիտով միացրու՛ հիմնական գույնի առարկաները:

Առաջադրանքում սովորողը մատիտով իրար է միացնում հիմնական գույներով առարկաները, ինչն ավելի է ամրապնդում ձեռք բերած գիտելիքները:

Գիրք-տետրում բերված պատկերներից բացի կարելի է առաջարկել անվանել շրջապատող իրերը, դրանց գույները և նշել, թե ինչպիսի գույներ են դրանք՝ հիմնական, թե՞ բաղադրյալ:

Առաջադրանք 14

Էջը ներկի՛ր կարմիր, կապույտ և դեղին գույնի մատիտներով: Անվանի՛ր՝ ի՞նչ նոր գույներ ստացար:

Առաջադրանք 15

Էջը ներկի՛ր կարմիր, կապույտ և դեղին գույնի ջրաներկերով: Անվանի՛ր՝ ի՞նչ նոր գույներ ստացար:

Առաջարկվում է սովորողներին՝ առանձնացնել հիմնական գույնի մատիտները և տետրի ձախ կողմի էջը գունավորել երեք հիմնական գույներով: Նույն խնդիրը լուծվում է տետրի աջ կողմի էջում՝ ջրաներկով:

Անհրաժեշտ է թե՛ մատիտով, թե՛ ջրաներկով աշխատելիս գույները միախառնել, արդյունքում սովորողը նախ բացահատում է տարբեր նյութերի (գունավոր մատիտներ, ջրաներկ) «բնավորությունները»՝ զգայական մակարդակում ծանոթանում դրանցով աշխատելու առանձնահատկություններին, ապա նաև՝ հիմնական գույների միջոցով բաղադրյալ գույներ ստանալու ընթացքը, նկատում անցումների երանգային տարբերություններն ու նմանությունները: Ամփոփելով առաջադրանքը՝ կարելի է սովորողներին հարցնել, թե ո՞ր նյութն է ավելի նախընտրելի, ինչու, և յուրաքանչյուրին առաջարկել իր գունավորած թղթի հարթությունները շարունակել ու ավարտել որպես նկար՝ վերհանելով, բացահայտելով այնտեղ երևակայական (և ոչ միայն) կերպարներ՝ կենդանի, ծաղիկ և այլն:

Առաջադրանք 16

Ներքևի հատվածում կրկնի՛ր թիթեռի պատկերման հաջորդական քայլերը:

Առաջադրանքը ներառում է թիթեռի պատկերման հաջորդական քայլերը, որտեղ յուրաքանչյուր հաջորդ քայլը նշված է կարմիրով: Սովորողը քայլ առ քայլ եզրագծում է՝ բացահայտելով թիթեռի կառուցման ընթացքը: Առաջադրանքը դաստիարակում է նպատակասլացություն, համբերատարություն, հանձնարարությունը մինչև վերջ կատարելու ձգտում:

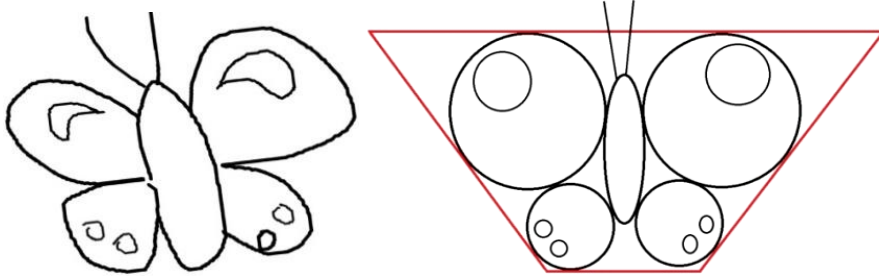
Առաջադրանք 17

Հաջորդական քայլերով պատկերի՛ր թիթեռ և գունավորի՛ր:

Տվյալ առաջադրանքում սովորողն արդեն ինքնուրույն պատկերում է թիթեռ՝ ցանկացած մեթոդով՝ համակարգված, ինչպես առաջադրանք 16-ում է, ինչպես նաև բնական կամ երկրաչափական մեթոդներով (նկար 2): Այս առաջադրանքը համարվում է սովորողի առաջին ստեղծագործական աշխատանքը, ի տարբերություն գիրք-տետրում առաջարկված նախորդ առաջադրանքների, որտեղ հանձնարարություններն ուղղորդված բնույթ են կրում: Առաջադրանքն ի մի է բերում սովորողի ստացած

տեղեկատվությունը գույների, երկրաչափական պատկերների և կառուցման մասին:

Նկար 2

Առաջադրանք 18

Ջրաներկով գունավորի՝ թիթեռի պատկերված կեսը, այնուհետև ծալի՝ թուղթը գծանշված մասով և ստացի՝ ի մյուս կեսը: Անվանի՝ թիթեռը և պատմի՝ ի նրա մասին:

Սովորողը շարունակում է բացահայտել ջրաներկի հնարավորությունները, նրա թափանցիկությունը, ամրապնդում գույների մասին իր գիտելիքները: Բացի այդ, առաջադրանքը պատկերացում է տալիս համաչափության առանցքի և, ընդհանրապես, համաչափության մասին: Սովորողը բացահայտում է այդ սկզբունքով պարզ և բարդ պատկերներ ստանալու տեխնիկան, զարգացնում ստեղծագործական մտածողությունը (տվյալ դեպքում գունային լուծման մասին է խոսքը): Առաջադրանքը նպաստում է նաև ստեղծագործական երևակայության խթանմանը: Երեխան թիթեռի մեջ ստեղծում է իր հերոսին: Նա կարող է պարզապես տեղեկատվություն հաղորդել թիթեռի մասին, բայց կարող է մի ամբողջ հեքիաթ հորինել և թիթեռին դարձնել հերոս: Սա նպաստում է սովորողների՝ նաև անհատական որակների բացահայտմանը:

Առաջադրանք 19

Ուսումնասիրի՛ր դրոշի պատկերման հաջորդական քայլերը:

Այս առաջադրանքը ևս կառուցված է նույն սկզբունքով, ինչ որ առաջադրանք 16-ը: Դրոշի պատկերման յուրաքանչյուր հաջորդ քայլը նշագծված է կարմիրով, և յուրաքանչյուր քայլում աշխատանքը կարելի է համարել ավարտված: Բացի այն, որ սովորողը բացահայտում է իրեն շրջապատող իրերի երկրաչափական ու գունային գուգորդումները, ծանոթանում դրոշի ուղիղ և թեք, անշարժ և ծածանվելիս պատկերման առանձնահատկություններին, առաջադրանքը միտված է նաև պետական խորհրդանիշների նկատմամբ վերաբերմունքի դաստիարակմանը. երեխան սովորում է տարբերակել ազգային դրոշի գույները:

Առաջադրանք 20

Ըստ հերթականության պատկերի՛ր դրոշ և գունավորի՛ր:

Առաջադրանքը կատարվում է բացառապես հիշողությամբ: Սովորողը պատկերում է դրոշն արդեն իսկ տրված պատկերման հաջորդաշարքին համապատասխան: Միաժամանակ ուսուցիչը կարող է որոշակի տեղեկատվություն փոխանցել, որ դրոշը ազգի, ժողովրդի կամ որոշակի հանրության նախընտրած գույներն են, և առաջարկել պատկերել ցանկացած դրոշ:

Առաջադրանք 21

Շարունակի՛ր նկարել և գունավորել դրոշը:

Այս առաջադրանքի գլխավոր նպատակը ազգային արժեքների ու խորհրդանիշների նկատմամբ հարգանք դաստիարակելն ու ազգային դրոշի գույները հիշողության մեջ ամրապնդելն է: Միաժամանակ աշակերտը սովորում է ավիքաձև գծերի մեջ տեսնել իրեն հարթ և ուղղանկյուն թվացող մակերեսները:

Առաջադրանք 22

Ճանաչիր և անվանի՛ր մարմինները: Դատարկ հատվածում փակցրո՛ւ համապատասխան առարկան (հավելված 4):

Սովորողը պատկերացում է կազմում հարթ և ծավալային պատկերների մասին: Իր շրջապատում եղած առարկաները գուգորդելով որոշակի երկրաչափական պատկերի ու համապատասխան երկրաչափական մարմնի հետ՝ նրա մոտ զարգանում է առարկաների ծավալային պատկերն ընկալելու ունակությունը: Ուսուցիչը կարող է առաջադրել որոշակի երկրաչափական մարմին, իսկ աշակերտները կարող են թվել տվյալ մարմնի ձևն ունեցող առարկաներ: Հավելվածից տվյալ ձևն ունեցող առարկան աջ կողմի հատվածում փակցնելով՝ ամրապնդվում են տարածական ընկալման մասին պատկերացումները և գուգորդական մտածողությունը:

Առաջադրանք 23

Ի՞նչ մարմինների են նման առարկաները: Ներքևի վանդակում նկարի՛ր համապատասխան պատկերը, այնուհետև փակցրո (հավելված 5):

Առաջադրանքն օգնում է սովորողին՝ ընկալել իրեն շրջապատող առարկաների, երկրաչափական մարմինների և նրանց համապատասխանող երկրաչափական պատկերների գուգորդումները, ճանաչել շրջապատող աշխարհում գոյություն ունեցող ձևերի բազմազանությունն ընդհանուր օրինաչափությունների մեջ:

Դժվարություններից խուսափելու համար անհրաժեշտ է երեխայի համար բացահայտել, որ խնձորը նման է գնդի, իսկ գունդը շրջանաձև է, տուփը նման է խորանարդի, իսկ խորանարդը քառակուսի է և այլն: Համապատասխան երկրաչափական պատկերը՝ շրջան, քառակուսի և այլն, սովորողը նկարում է ներքևի դատարկ վանդակում, այնուհետև հավելվածից ընտրելով նույն երկրաչափական պատկերը՝ փակցնում համապատասխան տեղում:

Առաջադրանք 24

**Եզրագծի՝ ր մրգերը և գունավորի՝ ր, այնուհետև փակցրու՝
համապատասխան միրգը (հավելված 6):**

Առաջադրանքն ի մի է բերում գծով, գույնով ու ծավալով պատկերի կառուցման՝ աշակերտի ձեռք բերած հմտություններն ու գիտելիքները, միևնույն ժամանակ ամրապնդում համեմատելու, գուգորդելու, ուշադրությունը կենտրոնացնելու գործընթացը:

Առաջադրանք 25

Փակցրու՝ քարերը և շարունակի՝ ր կառուցել պատը (հավելված 7):

Թղթի հարթությանն ամբողջապես տիրապետելու իմաստով առաջադրանքն առանձնանում է իր հանձնարարականներով՝ բացի քարերը փակցնելուց և տրված քարերը նկարելուց, երեխան կարող է շարունակել աշխատանքը՝ «շարելով պատը»: Առաջադրանքը տալիս է նաև ստեղծագործելու հնարավորություն: Սովորողը կարող է պատը շարունակել իր նախընտրած ձևով՝ տեղադրելով պատուհան, տանիք և այլն: Դաստիարակում է համբերատարություն, աշխատանքը մինչև վերջ հասցնելու ձգտում, նպաստում ինքնուրույն ստեղծագործականության զարգացմանը:

Առաջադրանք 26

Գտի՝ ր առարկաների կեսը և ամբողջացրու՝ նկարը (հավելված 8):

Բացի ճանաչողական գործառնությից, առաջադրանքն ամրապնդում է ուշադրությունը, մասերի միջոցով ամբողջը վերականգնելու ունակությունը: Մասերի ճիշտ ընտրություն կատարելու դժվարության դեպքում կարելի է հուշել երեխային՝ առաջնորդվել պատկերի գույնով:

Առաջադրանք 27

Շարունակի՝ ր նկարել և ամբողջացնել առարկաների տեսքը:

Առաջադրանք 28

Շարունակի՛ր նկարել մարգագետինը:

Ի տարբերություն առաջադրանք 26-ի, որտեղ առարկաների բացակա հատվածը սովորողը վերցնում է հավելվածից, այս առաջադրանքներում առավել նշանակություն է տրվում երեխայի ինքնուրույն ստեղծագործական մտածողության դրսևորմանը. ամբողջացնելով պատկերները՝ սովորողը ոչ սոսկ մեխանիկորեն վերարտադրում է նրա շարունակությունը, այլև պատկերին հաղորդում իր կերպարը: Մինևույն ժամանակ հնարավորություն է տրվում ազատ ստեղծագործել՝ մարգագետինը շարունակել իր նախընտրած ծաղիկներով ու գույներով:

Եթե սովորողը դժվարանում է շարունակել նկարել առաջարկված կերպարները, ուսուցիչը կարող է կետագծերով շարունակել և ամբողջացնել կերպարը՝ առաջարկելով, որ սովորողը միացնի կետագծերը և գունավորի պատկերը:

Առաջադրանք 29

Ուսումնասիրի՛ր մրգերի պատկերման հաջորդական քայլերը:

Առաջադրանք 30

Նկարի՛ր մրգերն ըստ հաջորդական քայլերի և գունավորի՛ր:

Այս առաջադրանքը ևս քայլ առ քայլ հուշում է պատկերի կառուցման հաջորդականությունը: Հնարավորություն է տրվում նաև ինքնուրույն որոշել և պատկերել իր նախընտրած միրգը տրված հաջորդականությամբ:

Աշխատանքի ընթացքում մրգերի պատկերման քայլաշարի հաջորդականությունը խստիվ պահպանելը պարտադիր չէ: Այստեղ կարևորվում է այն հանգամանքը, որ սովորողն ընդհանրական պատկերացում կազմի մրգի՝ որոշակի ձևի հետ գուգորդելու և դետալների մշակման առանձնահատկությունների մասին:

Առաջադրանք 31

Ի՞նչ տարբերություններ ես տեսնում ծառերի միջև:

Առաջադրանքը դաստիարակում է զննողականություն, ուշադրության կենտրոնացում, տարբերություններն ու առանձնահատկությունները նկատելու հատկություն, ինչպես նաև հնարավորություն է տալիս դասը խաղային մեթոդով կազմակերպել: Կարելի է դասը կազմակերպել համադրական մեթոդներով. առաջարկել երեխաներին դիտել պատուհանից երևացող ծառը, գնալ դպրոցամերձ այգի կամ տեսաֆիլմ դիտել ծառերի մասին, ուսումնասիրել դրանք, նկարագրել, թե տարվա որ եղանակին ինչ գույն ունեն տերևները:

Առաջադրանք 32

Գուաշի օգնությամբ մատնահետքերով ավելացրո՛ւ ծառի սաղարթը:

Գունավոր մատիտներով շարունակի՛ր և ավարտի՛ր նկարը:

Սովորողը ծանոթանում է գուաշային ներկերին, գուաշի կիրառման բազմազանությանը, բացահայտում գուաշով աշխատելու տեխնիկական հնարավորությունները: Առաջադրանքը կառուցված է տարբեր տեխնիկաներով և նյութերով աշխատելու սկզբունքով: Սովորողը նախ մատիտով եզրագծում է բնապատկերը, ապա գունավորում: Ընթացքում սովորում է, որ պատկերման գործընթացում կարող է օգտագործել ամենաբազմազան հնարքներ՝ մատներով գույն վերցնել նախապես գուաշով ներծծված սպունգից և դաջել թղթի համապատասխան հատվածին՝ ստանալով ծառի սաղարթը:

Առաջադրանք 33

Ընկերոջդ հետ ուսումնասիրի՛ր և անվանի՛ր պատկերների

նմանություններն ու տարբերությունները:

Նախ՝ առաջադրանքը սովորեցնում է ընկերների հետ համագործակցային հարաբերությունների, վարժեցնում խմբային աշխատանքի, դիմացինի կարծիքը լսելու և սեփական կարծիքն արտահայտելու հմտությունների: Բովանդակային առումով այն ամբողջը մասերից կազմված լինելու գաղափարն է փոխանցում, հասկանալի

դարձնում, որ տերևների ամբողջությունը ճյուղ է դառնում, իսկ ճյուղերի ամբողջությունը՝ ծառ:

Առաջադրանք 34

Ի՞նչ տարբերություններ ես տեսնում տերևների միջև. մատիտով ընդգծի՛ր դրանք:

Առաջադրանք 35

Գուաշով ներկի՛ր տերևի մի կողմը տարբեր գույներով և դաջի՛ր թղթի վրա:

Նախ՝ սովորողը զննում և հասկանում է տերևի և տերևի դաջվածքի նմանություններն ու տարբերությունները, ապա՝ ծանոթանում դաջելու տեխնիկային, այս դեպքում՝ օգտագործելով տերևի մակատեսքը: Առաջադրանքը զարգացնում է կոկիկ աշխատելու հմտություններ, ուշադրություն, ձեռքի տակ եղած ամեն ինչը կերպարվեստի պատկերման նյութ կամ միջոց դիտարկելու ունակություն, խթանում բնական նյութերով աշխատելու ըմբռնումը:

Առաջադրանք 36

Ի՞նչ ես տեսնում նկարում, ի՞նչը քեզ դուր եկավ ամենաշատը:

Առաջադրանք 37

Տերևների գունավոր դաջվածքով պատկերի՛ր անտառ, այնուհետև գունավոր մատիտներով ավարտի՛ր բնանկարը:

Զարգացնելով մասերի և ամբողջի հարաբերակցությունը՝ սովորողը նախապես հավաքած տերևների դաջվածքով պատկերում է անտառ: Աշխատանքը ներառում է գծերի միջոցով պատկերը կառուցելու, նրա գունային լուծումների, թղթի հարթությանը տիրապետելու, խառը տեխնիկայով աշխատելու հմտություններ, տալիս է ստեղծագործելու ազատություն, զարգացնում ազատ ստեղծագործական մտածողություն: Սովորողը պատկերում է սեփական բնապատկերը՝ զարգացնելով երևակայությունը:

Դժվարություններից խուսափելու և առավել արդյունավետ վերջնարդյունք ապահովելու նպատակով սովորողներին առաջարկվում է տերևն ընկղմել գուաշի մեջ կամ տարբեր գույնի գուաշով ներկել տերևի մի կողմը, այնուհետև դաշել թղթի ցանկացած հատվածում: Պետք չէ թողնել, որ դաշվածքը չորանա: Կարելի է առաջարկել խոնավ գուաշե դաշվածքի վրա շարունակել գունավոր մատիտներով նկարել ծառը (ծառերը):

Առաջադրանք 38

Եզրագծի՝ ը ձեռքիդ ավեր թղթի վրա, այնուհետև տարբեր ուղղության ու տարբեր ձևի գծերով բաժանի՝ ը մասերի և գունավորի՝ ը՝ օգտվելով օրինակից:

Սովորաբար երեխաները սիրում են նկարել իրենց ձեռքի վրա: Տվյալ դեպքում առաջարկվում է ձեռքը եզրագծել թղթի վրա, այնուհետև տարբեր ուղղության ու ձևի գծերով բաժանել հատվածների և յուրաքանչյուր հատված գունավորել տարբեր գույներով: Ստացված պատկերը ձեռնոցի գեղեցիկ ձևավորում կարող է դառնալ: Նույն առաջադրանքը կարելի է կատարել խմբով՝ մեծ թղթի վրա, որտեղ յուրաքանչյուր աշակերտ կպատկերի իր «ձեռնոցը»:

Առաջադրանք 39

Եզրագծի՝ ը ձեռքիդ ավեր թղթի վրա, այնուհետև մատիտով և ջրաներկով շարունակի՝ ը՝ պատկերելով ծառ:

Տվյալ առաջադրանքը նախորդ և հաջորդ առաջադրանքների միջանկյալ քայլն է, որտեղ սովորողը, պարզապես կրկնօրինակելով առաջարկված պատկերը, բացահայտում է, որ իր ձեռքը նման է նաև ծառի:

Առաջադրանք 40

Ձեռքիդ ավիր ներկի՛ր գուաշե տարբեր գույնի ներկերով և հորիզոնական կամ ուղղահայաց դիրքով դաջի՛ր թղթի վրա: Մատիտով ավարտի՛ր նկարը:

Բացի մատներից և ձեռքի տակ եղած նյութերով աշխատելու հմտություններն ուսումնասիրելուց, սովորողն ընկալում է, որ հենց իր ձեռքի ավիր կարող է կերպարներ ստեղծելու հնարավորություն տալ: Եզրագծելով ձեռքի ավիր թղթի հարթությանը՝ սովորողը կարող է պարբերաբար կրկնվող գծերով, կետերով ստեղծել զարդանախշ և զարդանկարել ձեռքը՝ ձևավորելով որպես ձեռնոց: Կարող է նաև ձեռքի ավիր դիտարկել որպես տարբեր կերպարների պատկերման միջոց՝ ծառ, կենդանի, ծաղիկ և այլն: Առաջադրանքը նպաստում է ստեղծագործական հմտությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը:

Եթե երեխան դժվարանում է ավիի դաջվածքի միջոցով ստացված պատկերի մեջ կերպար Բացահայտել, մանկավարժը կարող է հուշելով օգնել գտնել, թե ինչ պատկերի է նման և ինչպես կարող է լրացնել պակասող հատվածները:

ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Բիծ - (պիսակ) որևէ մակերեսի վրա գույնով, երանգով, լույսով կամ ստվերով տարբերվող՝ առանձնացող սահմանափակ հատված:

Գիծ - (խազ) որևէ մակերեսի վրա երկու կամ ավելի կետերը միացնող ուղիղ:

Գործառույթ - (գործունեություն, երևույթ) գործունեություն, որը, կախված մեկ այլ երևույթից, հանգամանքից, փոփոխվում է նրա փոփոխությունների համաձայն:

Գույն - (երփ(ն), երանգ) առարկայից անդրադարձող լուսային ճառագայթներից աչքի ստացած տպավորություն:

Գունահամակարգ - (գուներանգ) իրականության գունային բազմազանությունը գեղագիտորեն վերակերպավորող գունահարաբերումների համակարգ, գույնի երանգային հարաբերություններ:

Դեկորատիվ - (գեղագարդային, նկարագեղ, նկարչագեղ) որևէ բանի զարդարելու, գեղարվեստական նախագծային մոտեցում:

Երանգ - (նրբերանգ) որևէ գույնի նուրբ տարբերակ, գույնի նուրբ աստիճան դեպի մուգը կամ բացը, որևէ գույնի մուգ կամ բաց տարբերակ:

Զուգորդում - (հարակցում) առանձին երևույթների, գաղափարների՝ միմյանց հետ կապակցում:

Ծավալ - (մեծություն, տարածություն, բովանդակություն) որևէ բանի եռաչափ մեծություն, որը չափվում է խորանարդային միավորով, պատկերի մեջ եռաչափ տարածական արտացոլում:

Համադրում - (զուգադրել, համեմատել, բաղդատել, միատեղել) իրար կողքի դնելով համեմատել, առանձին տարրերից՝ բաղադրիչներից մեկ ամբողջություն՝ միասնություն կազմել:

Համաչափություն - (զուգաչափություն, հավասարաչափություն, նույնաչափություն, չափակցություն) որոշակի կառուցվածք, համակարգի կազմակերպվածություն, նրա տարրերի կարգավորվածություն, մասերի ներդաշնակ միավորում ամբողջի մեջ: Կառուցվածքի ամբողջություն կամ գույգ կազմող մասերի համապատաս-

խանություն ըստ չափերի: Փոքր չափի հարաբերակցությունը մեծին, մասերի հավասարակշռված հարաբերակցություն մեկը մյուսի նկատմամբ:

Հորինվածք - (կերտվածք, կազմվածք, կառուցվածք) որևէ բանի կազմության մեջ մասերի, մասնիկների փոխադարձ դասավորությունը և նրանց միջև եղած հարաբերակցությունը:

Ձևաչափ - (տարբերակ) որևէ գործընթացի կազմակերպչական միավորների, կրիչների կառուցվածք, մասնակիցների թիվ, կազմ, ընդգրկվածություն:

Մակատեսք - (ծածկվածք, մշակվածք, արտաքին տեսք) գեղարվեստական ստեղծագործության մակերեսի, նրա մշակվածության կերպը, հարթության արտաքին տեսքը բնորոշող մշակման բնույթը, մակերևույթի տեսքը:

Ներդաշնակություն - (համապատասխանություն) մասի և ամբողջի, ներքինի և արտաքինի, ձևի ու բովանդակության համաչափություն և միասնություն:

Պատկերագրություն - (նշանագրություն, մեհենագրություն, գաղափարագրություն) գրության համակարգ, որ հիմնված է առարկաների պատկերներ ներկայացնող գծագրերի ու պայմանական նշանների միջոցով խոսքի բովանդակության հաղորդման վրա:

Ռիթմ - (կշռույթ) չափ, որևէ բանի հաջորդականության՝ պարբերականության, դադարների ու կրկնության տևողություն, համաչափ հերթագայություն:

Վերափոխում - (փոփոխում, ձևափոխում, կերպարանափոխում, կերպափոխում) որևէ բանի վերակազմակերպում, փոփոխում, վերակառուցում:

Վերջնաբեկում - (կարողունակություն) որևէ գործընթացի ավարտին ակնկալվող կարողություններ, ունակություններ, այն, ինչը սովորողը կարող է դրսևորել կրթական ծրագրի (դասընթացի) ավարտին: Պահանջների այն համալիրը, որը պարտադիր է հիմնական կրթական ծրագրի յուրացման համար:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Երզնկյան Մ., Բաղդասարյան Ա.- Կերպարվեստի բառագիրք: Ուսումնական ձեռնարկ: Զանգակ-97 հրատ., Երևան, 2002, 80 էջ
2. Հարությունյան Մ., Պողոսյան Ա., Ավագյան Ա., Գևորգյան Ե. (Խմբ.) (2020) Ներառական կրթության ռազմավարություն: Դասագիրք: Մինեապոլիս, Մինեսոթա, ԱՄՆ Մինեսոթայի համալսարան: ՅՈՒՆԻՍԵՖ Հայաստան և Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան, Երևան, Հայաստան, էջ 9-20
3. Ա. Հ. Սվաջյան, Թ.ՅՈւ.Ազատյան, Լ.Ա. Բաբայան, Է.Ռ. Թադևոսյան, Մ.Ռ. Հարությունյան, Ա.Տ. Մանուկյան, Ս.Վ. Մուրադյան, Հ.Ա. Ադամյան, Հ.Վ. Օհանյան (2022) Արդյունավետ հարմարեցումներ, որակյալ կրթություն: Մեթոդական ուղեցույց: Ձեռնարկ մանկավարժների համար/ Հանրապետական մանկավարժա-հոգեբանական կենտրոն, Երևան, Հայաստան, էջ 25-30
4. Неменский Б. М. - Изобразительное искусство. Методическое пособие. 1-4 классы. Издательство: Просвещение, 2010 г. 192 с.
5. Broderick A., Mehta H., & Reid, D. K. (2005). Differentiating instruction for disabled students in inclusive classrooms. Theory into practice, 44(3), 194–202.
6. Carol Henry - Middle School Art. Issues of Curriculum and Instruction. Publisher: Natl Art Education Assn. 1996. 128 pages.
7. Darewych O. H., Carlton N. R., & Farrugie, K. W. (2015). Digital technology use in art therapy with adults with developmental disabilities. Journal on Developmental Disabilities, 1(2), 95-102.
8. Derby J. (2016). Confronting ableism: Disability studies pedagogy in pre-service art education. Studies in Art Education, 57, 102-119.
9. Guay D. M. (1993b). Normalization in art with extra challenged students: A problem solving framework. Art Education, 46(1), 58-63.
10. LaMore K. L., & Nelson D. L. (1993). The effects of options on performance of an art project in adults with mental disabilities. American Journal of Occupational Therapy, 47, 397-401.

11. Pugach M. C., & Warger C. L. (2001). Curriculum Matters: Raising Expectations for Students with Disabilities. Remedial and Special Education, 196-213.
12. Siraj I. & Taggart B. (2014). Exploring Effective Pedagogy in Primary Schools: Evidence from Research. London: Pearson 11.
13. Wendy Custable, Justin Fisk, Jonathan Grice, Darshan M. Jain, & 6 more - Proficiency-Based Grading in the Content Areas: Insights and Key Questions for Secondary Schools. Publisher: Solution Tree Press; 1st edition. 2019. 431 pages.
14. Wexler, Alice & Luethi-Garrecht, Aleánna. (2015). Beyond Accommodations: Designing for Nonverbal/Nonauditory Learners in the Inclusive Art Room. Art Education. 68. 14-21.
15. Yoder Genevieve,(2018). "Adapted Art Curriculum: A Guide for Teachers of Students With Disabilities" (2018). Graduate Education Student Scholarship.
16. <https://bararanonline.com/>
17. <https://www.education.ne.gov/wp-content/uploads/2017/07/IC.pdf>
18. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S074205102366>
19. <http://www.arteducators.org>
20. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0742051X17302366>
21. https://mosaic.messiah.edu/gredu_st/1?utm_source=mosaic.messiah.edu%2Fgredu_st%2F1&utm_med=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages
22. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0742051X17302366>
23. <https://theartofeducation.edu/2018/05/14/20-characteristics-all-great-art-teachers-share/>